

פרשת דברים

(ע"פ הרב אליהו הופמן)

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּעֶרְבָה מִן הַיַּרְדֵּן בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפֵּל וְלֶכָן וְחִצְרֵת וְדִי זָהָב: (דברים א, א)

ספר דברים פותח ברשימה מסובכת של מקומות. לפי פירוש רש"י, אין שמות המקומות האלו מיועדות לאתר את מיקומו של משה או של בני ישראל, בעת קרות המאורעות. השמות מביעים תוכחה מוסתרת מהרועה לצאן מרעיתו. במקום לנזוף בבני עמו בצורה גלויה על טעויותיהם ופשעיהם, משה מזכיר להם את המקומות, בהם סטו מהדרך, ונותן להם את האפשרות למלא את הפרטים החסרים במחשבתם הם.

אחד המקומות המוזכרים הוא די זהב. אין אנו מוצאים בשום מקום אחר בתנ"ך את השם הזה. רש"י, ע"פ הגמרא (ברכות ל"ב א), מסביר שפירוש השם הוא יותר מדי זהב (די = י, יותר ממספיק), וזאת תוכחה מוסתרת על חטא עגל הזהב, שהוא נעשה מפני שהיה להם יותר מדי זהב: "הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב י) וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל:"

רש"י מרמז על כך שהמאורע הרה האסון של חטא העגל קרה כי בני ישראל היו אמידים מדי, הן מביזת מצרים שקבלו ממעבידיהם המצרים, והן מביזת הים. ברור שהפירוש הזה מתאים בדיוק רב לשם "די זהב", אבל הוא פירוש מאוד לא מקובל לסיבות שגרמו לחטא העגל.

לא ניתן להתווכח שבלי זהב, לא היו מצליחים לייצר את העגל, אבל האם הזהב היה באמת השורש האמיתי של החטא? אילו היו בונים עגל מעופרת יצוקה, או זאב עשוי מעץ למטרה הזאת, האם הדברים היו שונים? האומה הייתה במצב של רפיון ידיים, כשראו שמשה לא חזר בזמן המיועד. זהב עמד לרשותם ולכן בנו פסל של זהב. אבל כשאנחנו עוסקים בחטא העגל, הדבר הכל כך נורא, הוא שבני ישראל סגדו לצורה יצוקה, ולא החומר בו השתמשו.

מספרים שהגה"ק רבי נתן נטע שפירא, בעל ה"מגלה עמוקות", החליט בסוף חייו לפרוש מתפקידו הרם של רב ואב בית דין של העיר קראקא. לעמוד בראש מערכת ענפה כמו זאת

של העיר קראקא הוא תפקיד קשה ביותר, אפילו לרב צעיר. מובן מאליו שהחכם הישיש היה רוצה לבלות את זמנותו בלימוד תורה בלי הפרעות ובשלוות נפש. בעיר גדולה, כמו קראקא, הרב תמיד עסוק ביישוב מחלוקות ובניהול דיני תורה בין יהודי לחברו. למרות הפצרות הקהילה וראשיה, עמד הרב איתן בהחלטתו, ולא התלבט. היה נראה ששום דבר אינו יכול לשנות את החלטתו, כולל הבטחות כספיות, דבר שהיה נדיר באותה תקופה. לכן, ההפתעה הייתה גדולה כשבאסיפת הועד הממונה למצוא מחליף לרבי נתן נטע- הבלתי ניתן להחלפה - היגיע הרב והודיע לאנשי הועד שהוא שינה את דעתו, והחליט להישאר בתפקידו.

"אתם בטח מתפלאים וסקרנים לדעת מה הביא לשינוי עמדתי הנחרצת (והם באמת היו!) . זה קרה עקב משפט שהובא לפני היום בבוקר, ולהלן הפרטים:

"נמצא בקהילתנו תלמיד חכם, ר' אפרים מנדל, שבמשך שנים רבות, פרנסתו ההגונה אך המצומצמת, הייתה ייצור ומכירת בייגלה בשוק. בלי ידיעתי, חתם ר' אפרים מנדל הסכם יששכר – זבולון עם אדם מכובד אחר, ר' יצחק. כל פרנסתו של ר' אפרים מנדל תהיה מוטלת על ר' יצחק, ור' אפרים מנדל יקדיש את כל חייו לתלמוד תורה, בלי שידאג למכירות הבייגלה. נראה שר' אפרים מנדל אינו מרוצה מהעסקה ומבקש להשתחרר מההסכם. ר' יצחק מסרב לשחרר אותו. הוא הציג מסמך חתום המאפשר לו להמשיך ולכלכל את ר' אפרים בתמורה לחלק מהשכר שר' אפרים יקבל עבור לימוד התורה שלו. יש לנו הסכם, הוא טען בנחישות, ואין לי שום כוונה להפסיקו.

היה חסר לי חומר רקע, ובקשתי לדעת איך כל הסיפור התחיל, מה עוד שהכרתי את ענוותנותו המופלאה של ר' אפרים מנדל, וידעתי שמעט מאוד אנשים ידעו על ידיעותיו הרחבות בתורה, ושקדנותו העצומה."

ר' אפרים מנדל פתח בהרצאת טיעוניו: "הרב יודע שבכל בוקר אשתי ואנוכי קמים בשעה ארבע להתחיל אפיית הבייגלה. אחרי תפילה כוונתי, אני פותח ספר תהילים וקורא ומתפלל בזמן שהרעבצין שלי מודדת הקמח לערבב במים. כשהיא לשה את הבצק, אני מתפלל לה' שהבצק יהיה מתאים בדיוק. כשהיא מכניסה את הבייגלה לתנור, אני ממשיך להתפלל שהם ייאפו בצורה אחידה ושיהיו טעימים. בסוף, אחרי שהבייגלה מוכנים, אני מתפלל לה', בדרכי לשוק, שיימצאו מהר קונים לכל הסחורה, כדי שאוכל לגמור את יום העבודה ולרוץ לבית המדרש מוקדם ככל האפשר, ולהתחיל את לימודי התורה שלי. עבודה קשה באמת, אבל בכל צעד ושעל אני מתפלל בכל ליבי, וברוך ה' האנשים אהבו את הבייגלה שלנו, והייתה לי פרנסה טובה.

בוקר אחד, עמדתי בשוק כרגיל, והנה האדון הזה, ר' יצחק עצר לקנות. הוא התחיל למלמל לעצמו האם הברכה הנכונה על בייגלה היא מזונות או המוציא? נתתי לו חוות דעתי, וכשחלק עלי, הוכחתי לו מהש"ס ומהפוסקים שאני צודק.

"אודה על האמת, טען ר' יצחק, ר' אפרים הדהים אותי. מי שמע אי פעם על מוכר בייגלה שידע ש"ס ופוסקים בצורה כה ברורה ושוטפת? בו במקום, הצעתי לו הצעה פזיזה, אך רצינית. לא יתכן שהוא ימשיך למכור בייגלה כאחד מהרחוב. מהיום, אני אספק לו פרנסה ביד רחבה, בתמורה לכבוד לתמוך כלכלית בתלמיד חכם עצום כמוהו ולזכות בחלק קטן בלימודו. במקום ערכנו הסכם, - הוא שוב הראה לי את השטר - ומיד שלחתי לו את ההקצבה החודשית הראשונה. וכעת, ואין לי מושג מדוע, הוא מבקש לצאת מההסכם. האם לא הייתי מספיק נדיב?"

"כמובן שלא, אמר ר' אפרים מנדל, וזאת בדיוק הבעיה שלי. אני מרגיש שאין אני צריך יותר את ה'. אינני דואג, לא לעיסה, לא לקמח ולא ללקוחות. אין צורך כבר בתהילים הנאמרים מעומק הלב ליום קל. הכול הפך לכל כך נוח ואמיד. - ואיפה קרבותי לה? זאת הסיבה שאני רוצה לצאת מההסכם. אינני מוכן לוותר על התפילות בכוונה, ועל הצורך לבקש את פרנסתי היום יומית ישירות מה', עבור כל הכסף שבעולם."

"ואני אומר, גמר רבי נתן נטע, שבעיר שדין תורה כזה יכול להתרחש, אני אהיה משוגע לעזוב עיר קדושה כזאת!"

במשה רבנו מצאו בני ישראל לא רק מנהיג נאמן, אלא גם תקשורת ישירה עם הקב"ה. כשהאיש משה הוא המורה שלנו, נעלמים כל הספקות. יום יום, הם "חיו" את ה' באופן מוחשי, דרך נבואת משה, ודרך רוח הקודש שחנתה מעל אוהלו.

אולי, עם הסתלקותו של משה (הם חשבו לנצח), הם חשו צורך להחליפו במשהו ממש, בעגל זהב שקם לחיים לפני עיניהם, ורקד בתוכם. "אלה אלוקיך ישראל". האם הם האמינו שהעגל הזה, שאך לפני רגעים מועטים היה אוסף של חלקי תכשיטים של זהב, פתאום נהיה אלוהיהם? אין זה הגיוני. אבל לאומה שלא הייתה מוכנה להתעסק עם מציאות שבה הם היו אמורים להאמין באלוהים בלתי נראית, זאת הייתה פשרה. נס על רגליים, כדי שלא יצטרכו אף פעם להאמין בצורה עיוורת, אלא שיוכלו לחיות ניסי ה' יום יום, בצורה מוחשית.

היה להם יותר מדי זהב. לא כמו ר' אפרים מנדל, הם לא היו רגילים לדאוג ולהתפלל עבור צרכיהם. היה להם את כל האושר שהם אי פעם יוכלו לצרוך ועוד. ולהיפך מר' אפרים מנדל, הם לא אהבו את הרעיון שפתאום יצטרכו להתפלל לה' ולשים בו את מבטחם,

בצורה חד משמעית.

"ודי זהב" , יותר מדי זהב!. אין האדם מיועד לחיות חיים כה נוחים, עד שאין הוא צריך אף פעם לשפוך את לבו לפני ה'. לפעמים, כשהפתעות החיים גורמים לנו לרוץ לספר התהילים הקרוב, בל נשכח, וטוב לזכור, שלשם כך אנחנו כאן.